

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ЕКОНОМСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

На основу одлуке Наставно-научног већа Економског факултета Универзитета у Београду од 08.7.2020. године, одређени смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Милене Лутовац. Пошто смо проучили поднету докторску дисертацију под насловом „**Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије**“, подносимо Већу следећи:

РЕФЕРАТ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милена Лутовац је рођена 8.6.1986.године у Београду, где је завршила основну школу и XIV београдску гимназију са одличним успехом. Економски факултет Универзитета у Београду уписала је 2005.године, а дипломирала 2010.године, на смеру Финансије, банкарство и осигурање, опциона група банкарство (просечна оцена 9,24).

Мастер академске студије завршила је 2012.године на смеру Економска политика и развој, (просечна оцена 9,56) одбраном тезе „Финансирање високог образовања: пример Србије“. На докторским студијама, смер Економија, положила је следеће испите: (Макроекономска анализа 1Д, Економетрија 1Д, Методологија научног истраживања 1Д, Методологија научног истраживања 2Д, Методи и технике научног истраживања и анализе, Моделирање и оптимизација, Развојна и регионална економија, Привредни развој: теорија и политика и Економска политика) са просечном оценом 9,33.

Кандидат Милена Лутовац је током студија била стипендиста Министарства просвете Републике Србије (2006/07), Министарства омладине и спорта Републике Србије, „Млади таленти – Доситеја“ (2008/09) и Српског пословног клуба „Привредник“ (2009/10). Говори енглески и француски језик.

Од јуна 2012. године је сарадник у настави на Економском факултету Универзитета у Београду, а од 2013. године је бирана за асистента на предметима: Економика индустрије и Технолошки развој и политика. Члан Савета Економског Факултета била је од марта 2015. године до јуна 2019. године. Учесница је на акредитованом програму НИЦЕФ-а

„Теоријске иновације у пословној економији, рачуноводству и основама економије и коришћење савремених наставних метода“.

Списак објављених радова кандидата:

1. Lutovac, M., Lutovac, M. (2012). Preobražaj finansiranja visokog obrazovanja u Srbiji u funkciji novog modela razvoja. *Ekonomski vidici*, vol. 17 broj 3/2012., Beograd: Društvo ekonomista Beograda, str. 377-384.
2. Savić, Lj., Lutovac, M. (2012). Ima li kraja krizi industrije Srbije. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj, „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 3-20.
3. Lutovac, M., Lutovac, M. (2012). Regionalni razvoj industrije u Srbiji, Crnoj Gori i BiH. Zbornik radova sa međunarodne naučne konferencije, „*Unapređenje odnosa Srbije sa državama jugoistočne Evrope*“, oktobar 2012. godine, Institut za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda i Hanns Seidel Stiftung iz Minhena, str. 417-436.
4. Lutovac, M., Lutovac, M. (2012). Role of Pension Funds in the Financial System of Serbia and Comparative View with the States of South East Europe. Zbornik radovan sa međunarodne naučne konferencije „*EBM-2012, Contemporary Issues in Economics, Business and Management*“, Kragujevac: Ekonomski fakultet, Univerzitet, str. 323-330.
5. Lutovac, M., Đorđević, A., Lutovac, M. (2013). Ekonomski pokazatelji regionalizacije u Srbiji sa osvrtom na države Zapadnog Balkana, Zbornik radova, „*Institucionalne promene kao determinant privrednog razvoja Srbije u 2013. godini*“, april 2013., Kragujevac: Ekonomski fakultet, str. 277-290.
6. Lutovac, M., Vujadin, R. (2013). Komparativni prikazi uticaj tržišta rada na ekonomski razvoj zemalja Jugoistočne Evrope, Zbornik radova, „*Strateški pravci razvoja i utvrđivanja položaja Srbije u savremenim međunarodnim odnosima*“, 22-23 april 2013. godine, Institut za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda i Hanns Seidel Stiftung iz Minhena, str. 277-290.
7. Lutovac, M., Vujadin, R., Lutovac, M. (2013). Ekonomske determinante regionalnog razvoja industrije država Zapadnog Balkana, Zbornik radova „*EU Integration-Challenges and Prospects for Western Balkan Countries*“, jun 2013. godine, Institut za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda i Hanns Seidel Stiftung iz Minhena, str. 370-385.
8. Savić, Lj., Lutovac, M. (2013). Industrijska politika Srbije-pogledi i perspektive. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj, „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 81-105.

9. Lutovac, M. (2013). „The Role of Pension Funds in Financial System of South East European Countries“, Zbornik radova sa međunarodne konferencije „*The MacrotHEME Review – A multidisciplinary journal of global macro trends – BSS Paris 2013.*“, Pariz 20-23. decembar 2013. godine, ESC Rennes International School of Business, Paris, France, str. 87-88.
10. Lutovac, M., Lutovac, M., Đorđević, A. (2014). Scenario nove industrijalizacije Srbije. Zbornik radova sa trinaestog međunarodnog naučnog skupa „*Institucionalne promene kao determinanta privrednog razvoja Srbije u 2014. godini*“, april 2014., Kragujevac: Ekonomski fakultet, str. 185-194.
11. Savić, Lj., Lutovac, M. (2014). Novi talas privatizacije - oporavak ili sunovrat industrije Srbije. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 69-89.
12. Milena Lutovac, „Industrijska politika Evropske unije“, „*Ekonomске ideje i praksa*“, broj 15., godina 2014., Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 71-84.
13. Milena Lutovac, (2014). „Harmonization of Serbia`s Industrial Policy with the Common Industrial Policy of the EU“, 3304-3316, 14th EBES conference - Barcelona, October 23-25, 2014., Barcelona, Spain.
14. Milena Lutovac, (2015). „The impact of Human Capital on Economic Development“, 16th EBES conference - Istanbul, May 27-29. 2015., Istanbul, Turkey.
15. Savić, Lj., Lutovac, M. (2015). Uspon BRIKS zemalja - druga strana medalje. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 229-246.
16. Savić, Lj., Lutovac, M. (2016). Svet na raskršću - siromaštvo, nezaposlenost i nepravična raspodela. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 83-97.
17. Savić, Lj., Lutovac, M. (2017). Uticaj državnih podsticaja na efikasnost sprovođenja industrijske politike. Tematski zbornik radova Katedre za ekonomsku politiku i razvoj „*Ekonomska politika i razvoj*“, Beograd: Ekonomski fakultet, str. 3-21.
18. Savić, Lj., Lutovac, M. (2017). „Novi koncept industrijske politike u Evropskoj uniji“, „*Ekonomске ideje i praksa*“, broj 25, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 7-21.
19. Jović, Ž., Lutovac, M. (2018). Chapter 4: Financial Institutions Risk Profile: Prudential Perspective. In: Jelena Kočović, Biljana Jovanović Gavrilović, Branislav Boričić, Mirjana Radović Marković (Eds.), *Insurance in the post-crisis era* (pp. 65-89), Belgrade:

University of Belgrade, Faculty of Economics, Publishing Centre. ISBN: 978-86-403-1548-7.

20. Savić, Lj., Lutovac, M. (2018). Industrijska politika kao pretpostavka dinamičnog i održivog razvoja: primer Brazila. *Ekonomске ideje i praksa*, broj 30. Kvartalni časopis iz oblasti Ekonomije i menadžmenta, statistike i poslovne informatike, Beograd: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu. str. 21-35. ISSN: 2217-6217.
21. Lutovac, M. (2018). "Industrial Policy in East Asia", 2nd International Scientific Conference on IT, Tourism, Economics, Management and Agriculture - ITEMA 2018., Graz University of Technology, Graz, Austria, November 2018.
22. Savić, Lj., Lutovac, M. (2019). Partie 4. Ouverture commerciale et croissance économique : Industrial policy of the European Union position, importance and characteristics. In: Rochdi Feki, Srdjan Redzepagic (Eds.), *Orienter l'investissement vers un developpment durable et une croissance partagee*. Nice : CEMAFI International, pp. 341-359. ISBN 979-10-96557-17-2.
23. Savić, Lj., Lutovac, M. (2019). Industrial policy and state incentives in Serbia. *Ekonomika preduzeća*. Beograd: Savez ekonomista Srbije, str. 261-272. UDK: 338.45.01(497.11)"2006/2007", DOI: 10.5937/EKOPRE1904261S.
24. Savić, Lj., Lutovac, M., Lutovac, M. (2019). „Contemporary economy at the age of the Fourth industrial revolution“. *Contemporary Trends in Insurance at the Beginning of the Fourth Industrial Revolution*, Kočović, J., Tomašević, M., Jovanović Gavrilović, B., Boričić, B., Petrović, E., Koprivica, M. (eds.), Belgrade: Faculty of Economics, University of Belgrade, ISBN: 978-86-403-1589-0, Ch. 2, pp. 21-34.
25. Jelena Vitomir, Milena Lutovac, Sanja Tomaš-Miskin, Nemanja Barović, Dragana Popović, (2019). The importance of making important business decisions in industry from the aspect of growth and development of industrial enterprises in transition countries. International Scientific Conference Ecotrend 2019. XVI, 8-9.November, TarguJiu, Romania.
26. Jelena Vitomir, Milena Lutovac, Sanja Tomaš-Miskin, Ranko Mijić, Nemanja Barović, (2019). Consideration of internal audit as a driver of financial analysis in industrial enterprises of the Republic of Serbia. International Scientific Conference Ecotrend 2019. XVI, 8-9.November, TarguJiu, Romania.
27. Savić, Lj., Lutovac, M. (2019). Uloga države u novom modelu rasta privrede Srbije. Tematski zbornik radova pod nazivom "*Perspektive održivog makroekonomskog razvoja Republike Srbije*" redaktor: Miomir Jakšić, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, str. 147-163. ISBN 978-86-403-1607-1, COBISS.SR-ID 281731596

Наставно-научно веће Економског факултета Универзитета у Београду, на седници одржаној 7.2.2018.године, донело је одлуку да се кандидату Милени Лутовац одобри тема докторске дисертације под називом „**Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије**“, и да се за ментора именује проф. др Љубодраг Савић. Веће научних области правно-економских наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 20.2.2018.године, дало је сагласност на наведену тему докторске дисертације кандидата.

Први докторандски колоквијум, кандидат Милена Лутовац положила је 8.2.2019. године пред комисијом у саставу: проф. др Љубодраг Савић, проф. др Биљана Јовановић Гавриловић, проф. др Весна Рајић и проф. др Милорад Филиповић.

Други докторандски колоквијум, кандидат је положила 23.1.2020.године пред комисијом у истом саставу.

Докторска дисертација „**Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије**“ кандидата Милене Лутовац има укупно 281 страну, укључујући списак литературе (15 страна), као и прилоге и биографију (18 страна). Поред увода и закључка дисертација садржи пет делова: 1)Теоријски приступ индустријској политици, 2)Индустријска политика изабраних земаља света, 3)Индустријска политика и развој индустрије Србије после Другог светског рата: анализа и оцена, 4)Анализа развојних ефеката подстицајних средстава за привлачење инвестиција у индустрију Србије од 2006. до 2016. године и 5)Нова индустријска политика Србије.

Дисертација садржи 20 графикона, 23 слике и 72 табеле, које пружају детаљније информације и илуструју резултате и закључке који су изнети у тексту. У списку литературе наведено је 193 релевантна извора, који обухватају чланке из међународних научних часописа, радне папире међународних финансијских институција, књиге из научних области које су предмет дисертације и сл., док се 70 извора односи на списак релевантних интернет страница.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Развој индустрије је почео пре три века у Великој Британији, одакле се зракто проширио на остале делове Европе, односно света. Индустријализација је за кратко време убрзала привредни развој света, променила структуру производње и спољно-трговинске размене, рапидно повећала запосленост, довела до епохалних техничко-технолошких проналазака, деаграризације производње и вишеструког увећања животног стандарда становништва.

Досдашњи путеви индустријализације су били различити. Капиталистичка индустријализација се ослањала на тржиште, док су бивше социјалистичке земље индустријализацију темељиле на централистичком планирању, односно на активној улози државе. Савремени индустријски развој света је обележен комбинацијом активног учешћа државе и слободне тржишне конкуренције. Тај модел индустријализације и одговарајуће индустријске политике су врло ефикасно спровели Јапан и Јужна Кореја, које данас припадају групацији десет најразвијенијих земаља света, а пре седам деценија су биле потпуно разрушене и опустошене земље.

Са падом Берлинског зида 1989. године, тзв. совјетски модел индустријализације је доживео потпуни крах. Све источно европске земље које су припадале СЕВ-у, осим Русије су постале чланице Европске уније и мање или више примењују модел индустријализације карактеристичан за водеће чланице ЕУ.

Од развијених земаља једино Кина баштини традицију бившег модела социјалистичке индустријализације, комбијујући га са ефикасним функционисањем механизма слободног тржишта. Захвањујући таквом начину индустријализације, Кина је данас друга индустријска земља света, са врло реалним изгледима да у текућој деценији избије на прво место у свету по висини укупног БДП-а. Кинески модел привредног развоја, у коме индустрија има доминантно место, показао се врло отпорним и прилагодљивим у Глобалној кризи из 2008. године, а како се чини, најбоље подноси и текућу економску кризу, изазвану пандемијом вируса Корона.

Присталице тзв. слободног тржишта у потпуности негирају било какву улогу индустријске политике, али све већи број аутора указује да се најважнији разлог за оправданост вођења индустријске политике налази у чињеници да савремено тржиште прати читав низ недостатака, који нарочито долазе до изражаја за време економских криза. Схватања о улози и значају индустријске политике су еволуирала током времена. До осамдесетих година прошлог века индустријска политика се односила на политику државне интервенције, директну владину контролу неких производних активности и сет јавних акција са циљем да се надгледају и прате активности изабраних предузећа. Крај XX века је обележен постепеним смањивањем државне интервенције, а индустријска политика је потпуно маргинализована од стране теоретичара либералне економске мисли.

У новије време поново се јавила потреба за преиспитивањем значаја индустријске политике, чему је у великој мери допринела и глобална економска криза из 2008. године, која је озбиљно погодила већину земаља света. Да је државна интервенција још увек неопходна за нормално функционисање економије снажно је потврдила и текућа светска економска криза, изазвана епидемијом вируса Корона, која, како сада ствари стоје прети да свет уведе у кризу библијских размера. У бројној и релевантној литератури се више не поставља питање да ли је свету потребна индустријска политика, већ како је на најефикаснији начин спровести?

Дебата о месту и улози индустријске политике у савременом индустријском и привредном развоју, је нарочито била присутна у неким новоиндустријализованим земљама, у којима су јавне политике комбиноване са приватним напорима за развој знања, савремених технологија, инвестиција у нове активности и напорима освајања нових тржишта.

Последњих деценија о индустријској политици су писали, између осталих: Чанг (Chang) (1994), Хаусман (Hausmann) (2003), Кориат (Coriat) (2004), Родрик (Rodrik) (2008), Цимоли (Cimoli), Доси (Dosi), и Стиглиц (Stiglitz) (2009), Пианта (Pianta) (2010), Лукезе (Lucchese), Пианта (Pianta) и Вејд (Wade) (2012), Гринволд (Greenwald), Стиглиц (Stiglitz), Лин (Lin), Ли (Lee) Фрејер (Freire), Мацукато (Mazzucato) и Реинсталер (Reinstaller) (2013) и Ајгендер (Aiginger) (2014) године.

У погледу дефинисања појма индустријске политике постоје значајне разлике. ОЕЦД индустријску политику дефинише као усмеравање пажње на скуп циљева везаних за активност индустрије и њен развој. Јапанско министарство за индустрију и трговину (MITI), описује индустријску политику као визију будућег развоја индустрије. Николајес (Nicolaidis) (1993) индустријску политику дефинише, као скуп активности државе којима се утиче на алокацију фактора, као и на поспешивање индустријског раста. Одрич (Auderetsch) (1993) индустријску политику посматра као предузимање координисаних мера и активности у циљу подизања продуктивности и конкурентности индустрије и појединих њених сектора. У модерној економској теорији, појам индустријска политика означава примену низа мера и практичних политика, које спроводе јавне институције, како би се створило повољно пословно окружење и охрабрило отварање нових предузећа.

Предмет докторске дисертације кандидата Милене Лутовац је анализа бројних и веома разноврсних стратегија развоја индустрије и примењене индустријске политике најразвијенијих индустријских земаља света. Њихова веома богата развојна искуства, драгоцене су грађа за формулисање и спровођење наше будуће стратегије развоја индустрије и одговарајуће индустријске политике.

Предмет докторске дисертације је и свеобухватна теоријска и емпиријска анализа развоја индустрије и индустријске политике Србије после Другог светског рата. У послератном периоду индустријализација је била основни метод привредног развоја наше земље, који је имао за циљ радикалну трансформацију укупне производне структуре, остваривање високих стопа индустријског и привредног раста, повећање запослености и животног стандарда становништва.

У овом периоду препозната је важност индустрије као кључног покретача укупног привредног и друштвеног развоја. За период социјалистичког развоја земље карактеристична је интензивна деаграризација привреде и динамичан раст индустријске производње, уз знатне осцилације остварених стопа раста. Након савладавања почетних проблема и убрзања развоја, од средине 60-тих година (Привредна реформа из 1965.

године) дошле су до изражаја диспропорције у структури индустријске производње, које су временом ескалирале и увеле индустрију у период стагнације током 80-тих година прошлог века. У последњој деценији XX века српска индустрија се суочила са драстичним санкцијама међународне заједнице, прекидом сарадње са већином република бивше СФРЈ, као и са већином земаља света и тромесечним бомбардовањем из 1999. године, у коме су између осталог, уништени или оштећени неки од најважнијих индустријских капацитета, због чега је српска индустрија у овој деценији забележила високу негативну стопу раста од чак 6,6%.

Због закаснеле и врло неуспешне транзиције, индустрију Србије после 2000. године карактерише спор развој, техничко-технолошко заостајање, доминантна заступљеност технолошки ниско-интензивне производње и низак ниво инвестиција. Изразито лош модел приватизације и кашњење реформских процеса веома неповољно су утицали на индустријски развој. Глобална економска криза је само изоштрила структурне проблеме привреде и индустрије Србије.

Циљ докторске дисертације је формулисање нове индустријске политике Србије, оријентисане на конзистентно спровођење структурних реформи и поспешивање индустријског развоја. У новом концепту индустријска политика има наглашен активистички приступ, са јасно формулисаним циљевима, инструментима, институцијама и средствима. Добро формулисана и ефикасно спровођена индустријска политика уобличава и убрзава путеве раста и развоја. Она је један од фундаменталних избора за ефикасан индустријски развој и кључ је напретка неких данас брзо растућих земаља света.

Други не мање важан **циљ** дисертације јесте хармонизација нове индустријске политике Србије са индустријском политиком Европске уније, имајући у виду да је наша земља аплицирала за чланство у Европској унији, а да се Поглавље 20 „Предузетништво и индустријска политика” односи на усклађивање индустријских политика Србије и ЕУ.

Трећи **циљ** дисертације се односи на анализу ефеката досадашње индустријске политике Србије. Он обухвата оцену развоја српске индустрије после Другог светског рата до данас, али и сасвим конкретну емпиријску анализу развојних ефеката подстицајних средстава за привлачење инвестиција у индустрију Србије, које је Влада Србије дала страним и домаћим инвеститорима, у периоду од 2006. до 2016. године. Емпиријско истраживање има за циљ анализу ефикасности субвенција на запосленост у индустрији Србије, као и анализу утицаја подстицајних средстава у индустрији на изабране макро економске показатеље развоја привреде Србије.

3. Полазне хипотезе дисертације

У складу са дефинисаним предметом и циљем истраживања, кандидат је пошао од следећих истраживачких хипотеза:

Хипотеза 1. Добро конципирана и ефикасно спроведена индустријска политика снажно делује на остваривање динамичног и одрживог раста и развоја индустрије, као и укупне привреде.

Хипотеза 2. Индустријска политика се данас, са више или мање успеха, спроводи у великом броју земаља света различитог степена економске развијености. Сходно томе, суштинско питање није више да ли је потребно водити индустријску политику, већ како да она буде што боље дизајнирана и ефикасно имплементирана.

Хипотеза 3. Процес хармонизације индустријске политике Србије са индустријском политиком Европске уније је у функцији подизања ефикасности индустрије Србије.

Хипотеза 4. Подстицаји за отварање нових радних места послодавцима у Србији позитивно утичу на раст запослености у индустрији и укупној привреди.

Хипотеза 5. Нова индустријска политика Србије темељена на поставкама четврте индустријске револуције допринеће динамичном и одрживом развоју индустрије Србије.

4. Опис садржаја дисертације по поглављима

У **првом** делу докторске дисертације под називом „Теоријски приступ индустријској политици“, анализирани се теоријски аспекти индустријске политике, њена еволуција и развој, и објашњен појам и значај индустријске политике. Размотрене су теоријске контроверзе о нужности вођења индустријске политике, и изнети аргументи за и против индустријске политике. У овом делу су анализирани циљеви, инструменти и поделе индустријских политика.

Други део дисертације је посвећен анализи индустријских политика изабраних земаља света. Показано је да су неке високо развијене индустријске земље, али и земље у развоју, уредно и веома ефикасно користиле разноврсне мере класичне индустријске политике. У протеклих двадесет година у светској привреди десиле су се крупне промене, које су снажно утицале на производну структуру и међународну конкурентност индустрија појединих земаља. Измењене околности су захтевале дефинисање нове, софистициреније и

ефикасније индустријске политике, примерене околностима које карактеришу савремену светску привреду.

У оквиру овог дела дисертације анализирани су индустријске политике земаља Источне Азије, са посебним освртом на Јапан, Кину и Јужну Кореју, имајући у виду да су се ове земље у процесу динамичне индустријализације ослањале на веома добро формулисану и ефикасно спровођену индустријску политику. Адекватна пажња посвећена је анализи места и улоге индустријске политике у Европској унији, која се примењује од формирања Европске економске заједнице. (ЕЕЗ). Индустријска политика се мењала и прилагођавала променама кроз које је пролазила ЕУ, од Мастрихтског уговора, преко Лисабонског самита 2000. године, Стратегије Европа 2020. и најновије Стратегије Паметне индустријализације. Посебно су анализирани индустријске политике неких „старих“ чланица и новоприсајених чланица Европске уније. Разматране су и индустријске политике афричких и земаља Латинске Америке, које су, да би убрзале достизање најразвијенијих економија, држави дале посебно место, пре свега у делу индустријских политика.

У трећем делу докторске дисертације под називом „**Индустријска политика и развој индустрије Србије после Другог светског рата: анализа и оцена**“ анализирани су основне карактеристике, место, циљеви и ефекти индустријске политике, односно индустријског развоја наше земље. У оцени остварених резултата коришћена је уобичајена периодизација послератног развоја наше земље: 1) период убрзане индустријализације (1947-1965), који представља најуспешнију етапу у развоју индустрије наше земље; 2) период средишне индустријализације (1966-1980); 3) период кризних поремећаја (1981-1990.), када су после више деценија забележене негативне стопе раста, 4) период изразите кризе (1991-2000.), коју је обележила висока просечна негативна стопа раста, и 5) савремени развој српске индустрије, започет 2001. године, који је посматран у два подперода, до Економске кризе (2009), и након Економске кризе. Детаљно се разматрани динамика, физички обим, структура производње и утицај индустрије на запосленост, извоз и укупан развој привреде наше земље.

У четвртом делу дисертације фокус је на емпиријској анализи развојних ефеката подстицајних средстава за привлачење инвестиција у индустрију Србије од 2006 до 2016. године. У оквиру првог поглавља, овог дела, најпре је оцењена величина и структура државних подстицаја у Србији, са посебним освртом на индустрију. Конкретно емпиријско истраживање обухвата два дела.

У првом делу су анализирани ефекти одобрених подстицајних средстава предузећима из индустрије на неке показатеље развоја привреде Србије: раст производње, запослености, извоза, плата, повећање уплата пореза и доприноса у буџет. За емпиријско истраживање утицаја подстицајних средстава у индустрији на изабране развојне показатеље привреде Србије коришћен је *Delfi* метод и *Bootstrap* метод.

Други део емпиријске анализе односи се на утицај субвенција на запосленост у индустрији Србије. Од елементарних метода статистичке анализе коришћени су *T*-тест за зависне узорке и *Ni*-квадрат тест прилагођености. Код *Студентовог T*-теста анализирани су узорци пре и после добијања подстицајних средстава, а *Ni*-квадрат тестом прилагођености испитано је да ли расподела броја запослених после подстицајних средстава одступа од очекиване расподеле. Након детаљно објашњене методологије и реализације оба дела емпиријске анализе, спроведена је дискусија добијених резултата истраживања.

Пети део докторске дисертације је посвећен разматрању нове индустријске политике Србије, као нужне претпоставке ефикасног развоја индустрије Србије у наредном периоду. Оцењено је актуелно стање индустрије Србије и анализирани најважнији правци развоја индустрије Србије у наредном периоду. Имајући у виду актуелне стратешке планске документе развоја наше индустрије, дефинисана је и нова индустријска политика Србије, у оквиру које су установљени циљеви, мере, инструменти и институције за њено спровођење. Индустријска политика Србије у наредном периоду је омеђена актуелним и будућим макроекономским стањем српске привреде, на које ће веома значајно утицати епидемија вируса Корона, као и обавезе које намеће статус кандидата за приступање ЕУ, нарочито оних које су већ усаглашене у овој области. У овом делу посебна пажња је посвећена разматрању изазова Четврте индустријске револуције, као и могућности, али и ограничења за имплементацију нове индустријске политике, имајући у виду шта се од наше индустрије очекује и где се она данас налази.

5. Методе које су примењене у истраживању

У функцији тестирања предложених хипотеза, кандидат је користио више квантитативних и квалитативних метода истраживања, карактеристичних за област коју истражује.

Метод дескрипције је коришћен при тумачењу различитих концепата индустријске политике и сагледавању њеног значаја за ефикасан развој индустрије. Овај метод је нашао примену и при ближем одређивању кључних елемената индустријске политике, као и опису врста индустријских политика. Он је коришћен и за сагледавање и оцену карактеристика и ефеката индустријске политике појединих земаља света и Србије. У емпиријском делу анализе је употребљаван у циљу приказивања величине и структуре државних подстицаја у Србији.

Метод класификације је примењиван приликом утврђивања циљева и врста индустријске политике, код груписања изабраних земаља света према начину вођења индустријске политике, као и приликом алокације подстицајних средстава у индустрији Србије према утврђеним критеријумима.

Метод компаративне анализе је коришћен при поређењу индустријских политика у развијеним и земљама у развоју, као и при компарацији појединачних мера и политика привлачења инвестиција у земљама централне и југоисточне Европе. Такође, помоћу овог метода оцењиван је ниво хармонизације индустријске политике Србије са индустријском политиком Европске уније.

Метод индукције и дедукције је примењиван за доношење општих и појединачних закључака релевантних за предмет истраживања. Такође, примењен је и у деловима рада где су изнети истраживачки ставови и закључци проистекли из спроведене анализе.

Delfi метод, као техника формирања групног експертског мишљења, је коришћен у првом делу емпиријског истраживања, приликом анализе утицаја подстицајних средстава у индустрији на изабране развојне показатеље привреде Србије: раст производње, запослености, извоза, плата и повећање уплата пореза и доприноса у буџет Србије. Учесници у истраживању на бази овог метода били су менаџери предузећа којима су одобрена подстицајна средства за привлачење инвестиција у периоду од 2006 до 2016. године.

Delfi студија је реализована кроз три засебне итерације (**Delfi** рунде), које су подразумевале попуњавање посебног упитника. Сваки од три упитника се увек састојао из два дела. У првом делу прикупљени су подаци о менаџеру (пол, ниво образовања, године старости, године радног стажа, менаџерски ниво) и подаци о предузећима из који потичу (величина и тип). Други део упитника се разликовао у свакој итерацији и имао задатак да прво идентификује факторе, на које је највише утицала државна помоћ, а затим да се кроз фокусиран процес дође до групног консензуса о начину рангирања датих фактора према степену важности, односно на које од наведених фактора је највише утицала државна помоћ.

Bootstrap метод је коришћен код интервалног оцењивања изабраних развојних показатеља привреде Србије. На основу узорка предузећа у индустрији Србије која су добила подстицајна средства, формиран је велики број поновљених узорака, који су били исте величине као полазни узорак. Коришћена су четири *bootstrap* метода оцењивања интервала поверења: *bootstrap-t* интервали, перцентилни интервали, ВСа интервали (скраћено од енгл. bias-corrected and accelerated interval) и АВС интервали (скраћено од енгл. approximate bootstrap confidence interval). Конструисани интервали су дали информацију о оцени просечног броја новоотворених радних места и просечних инвестиција код реализованих пројеката у периоду од 2006. до 2016. године. У ове сврхе коришћен је софтверски алат **MATLAB** (верзија R2011a), у чијем склопу се налази и библиотека за статистичку обраду података *bootstrap* методом, као и алати за визуелни приказ података.

Од елементарних метода статистичке анализе коришћен је t -тест за зависне узорке и Hi -kvadrat тест прилагођености. Ови методи су коришћени за анализу утицаја подстицајних средстава у индустрији Србије на запосленост. Код Студентовог t -testa анализирани у узорци пре и после добијања подстицајних средстава, а Hi -kvadrat тестом прилагођености је испитано да ли расподела броја запослених после подстицајних средстава одступа од очекиване расподеле.

Метод студије случаја омогућио је да се на примеру предузећа којима су одобрена подстицајна средства за привлачење инвестиција током периода од 2006. до 2016. године изврши прикупљање и анализа података, на основу којих су измерени изабрани развојни показатељи привреде Србије. То је послужило као основа за тестирање постављених хипотеза и извођење закључака о ефектима одобрених средстава подстицаја за привлачење инвестиција током периода од 2006. до 2016. године.

6. Остварени резултати и научни допринос

У докторској дисертацији кандидат Милена Лутовац је дала систематичан приказ досадашњих знања из области индустријске политике, као и индустријског развоја, разјашњавајући појам и значај индустријске политике, детаљно анализирајући њену еволуцију и развој, као и примењене концепте индустријских политика изабраних земаља света. Значајан резултат остварен у овој докторској дисертацији је и јасан став да су досадашња истраживања (теоријска и практична) показала да се индустријска политика данас, са више или мање успеха, примењује у великом броју земаља света различитог степена економске развијености, као и да више није суштинско питање да ли је потребна индустријска политика, већ како да она буде што боље дизајнирана и ефикасно спроведена.

Теоријском анализом концепата, циљева и коришћених инструмената индустријске политике неких земаља света, оценом укупних ефеката индустријске политике и укупног индустријског развоја наше земље у послератном периоду, и предлогом нове индустријске политике Србије, кандидат Милена Лутовац је значајно унапредила сазнања из области индустријског развоја и политике, којима се у Србији није бавило много аутора.

Резултати до којих је кандидат дошла потврђују полазну хипотезу да добро конципирана и ефикасно спроведена индустријска политика снажно делује на остваривање динамичног и одрживог раста и развоја индустрије, као и укупне привреде.

У докторској дисертацији је утврђено да успех неких индустријализованих земаља света није само повезан са посебним економским и специфичним условима, већ и са добро конципираним и ефикасно спроведеним мерама индустријске политике.

Значајан допринос ове дисертације се налази и оцени кандидата Милене Лутовац да неке најразвијеније земље, које су искључиво оријентисане на деловање слободног тржишта, у условима глобалних криза користе и "најтврђе" мере државне интервенције, међу којима значајно место има индустријска политика, што је потпуно супротно опште познатим принципима Вашингтонског консензуса, формулисаног почетком последње деценије XX века.

Као веома важан допринос ове дисертације истичемо емпиријску анализу развојних ефеката подстицајних средстава за привлачење инвестиција у индустрију Србије од 2006. до 2016. године, из које произилази да су подстицајна средства у индустрији Србије имала позитиван утицај на раст запослености, производње, извоза, плата и уплата пореза и доприноса у буџет. Најважнији ефекат учињених субвенција се односи на раст запослености, јер се са поузданошћу од 95% може тврдити да се просечан број новоотворених радних места у предузећима у којима су реализоване инвестиције по пројекту-предузећу налази између 137 и 275, а да се са истом поузданошћу може очекивати да се средња вредност реализованих инвестиција такође по пројекту-предузећу налази у интервалу од 3,7 до 8,6 милиона евра.

Истовремено, анализа кандидата Милене Лутовац је показала да се у актуелном систему подстицаја, највећи део пројеката односи на ангажовање технологија нижег нивоа сложености, ниске додате вредности, најнижег нивоа квалификација, веома ниских плата и без значајнијих ефеката преливања на осталу индустрију, односно привреду.

На основу анализе територијалне расподеле одобрених подстицајних средстава кандидат је закључила да постоји диспропорција у расподели што је у супротности са једним од важних циљева Закона о улагањима, у коме је посебно истакнуто да би подстицајна средства требало користити за убрзање раста неразвијених општина и региона у Србији, и смањивање огромних регионалних неравномерности. То практично значи да је актуелни систем подстицаја, уместо ублажавања, још више повећао постојеће регионалне разлике.

Целокупном, детаљно спроведеном анализом у оквиру дисертације кандидат је недвосмислено показала да подстицаји за отварање нових радних места у Србији позитивно утичу на раст запослености у индустрији и укупној привреди. На бази истакнутих елемената, констатује се да је и ова хипотеза потврђена и прихваћена.

Важан допринос кандидата у дисертацији је и став да би стратегија извозне експанзије била најприхватљивија за Србију, али и да би приоритете будућег индустријског развоја

наше земље требало одређивати на нивоу перспективних производа, на основу њихових конкурентских предности и анализе тражње за тим производима на светским тржиштима.

Као најважнији допринос ове дисертације истичемо формулисање нове индустријске политике Србије, у оквиру које су установљени циљеви, мере, инструменти и институције за њено спровођење. У дисертацији су детаљно дати посебни подциљеви и мере које се предлажу као стратешки одговори нове индустријске политике Србије за изазове и могућности Четврте индустријске револуције.

Значајан допринос дисертације кандидата Милене Лутовац се налази у теоријским и емпиријским резултатима, ставовима и препорукама, који могу бити од велике користи запосленим у Влади Србије, Привредној комори, највећим инвеститорима (домаћим и страним), али и свим заинтересованим лицима, која се баве проблематиком индустријског развоја и политике.

Закључак и предлог комисије

На основу детаљне анализе докторске дисертације Милене Лутовац, Комисија је стекла уверење да је кандидат спровела истраживање у складу са пријавом докторске дисертације, која је одобрена од стране Наставно-научног већа Економског факултета, Универзитета у Београду и Већа научних области правно-економских наука Универзитета у Београду. Мишљења смо да је докторска дисертација урађена у складу са свим стручним, научним и етичким захтевима и критеријумима, прописаним од стране Универзитета у Београду за израду докторске дисертације.

Кандидат Милена Лутовац је у својој докторској дисертацији **„Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије“** обрадила веома важну област за даљи развој економске науке. Осим свеобухватног проучавања постојеће литературе, кандидат је емпиријском анализом потврдила више теоријски релевантних ставова и дошла до више оригиналних научних резултата, који представљају вредан допринос области којом се бави.

На основу свега изложеног, имајући у виду остварене резултате, значај, квалитет и научни допринос докторске дисертације кандидата Милене Лутовац, под називом **„Нова индустријска политика као претпоставка ефикасног развоја индустрије Србије“**, Комисија предлаже Наставно-научном већу Универзитета у Београду, Економског факултета да је прихвати и одобри њену јавну одбрану.

У Београду, 24.8.2020. године

Чланови комисије:

проф. др Љубодраг Савић

Универзитет у Београду, Економски факултет

проф. др Биљана Јовановић Гавриловић

Универзитет у Београду, Економски факултет

проф. др Весна Рајић

Универзитет у Београду, Економски факултет

проф. др Милорад Филиповић

Универзитет у Београду, Економски факултет

др Владимир Мићић, ванр.проф.

Универзитет у Крагујевцу, Економски факултет